

Kuueteistkümmes rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad

Praha (Tšehhi), 26.–30. juuli 2018

Meeskonnavõistluse ülesanne

Membengokre, šavante ja krinkati keeli, mis kuuluvad makrožee keelkonna žee harusse, räägitakse Brasiilias. Kuigi need kolm keelt on sugulaskeeled, ei ole need vastastikku arusaadavad ja paljud sõnad on täiesti erinevad. Näiteks:

	membengokre keel	šavante keel	krinkati keel
<i>ravim</i>	pidjy	wede	hemet, hremet (← portugali <i>remédio</i>)

(a) On antud sõnad šavante keeles ning nende tõlked membengokre keelde teistsuguses järjekorras:

šavante keel			
A. a	<i>kõha</i>	BB. te	<i>säär</i>
B. a hã	<i>sa</i>	CC. té	<i>toores</i>
C. bâ	<i>annatto</i>	DD. tebe	<i>kala</i>
D. bâdâ	<i>päike</i>	EE. to	<i>silm</i>
E. budu	<i>kael</i>	FF. u	<i>vesi</i>
F. buru	<i>põld</i>	GG. ubu	<i>kärbes; keerama</i>
G. du (ains.), 'wapé (kaks.), 'wasa (mitm.)	<i>kandma</i>	HH. uhâdâ	<i>taapir</i>
H. du ~ di	<i>kõht</i>	II. upi	<i>puudutama</i>
I. êne	<i>kivi</i>	JJ. uzâ	<i>tuli</i>
J. hâ	<i>pahane; meeste maja; külm;</i> <i>nahk/koor/naise rind</i>	KK. uzé	<i>stank</i>
K. hâdâ	<i>tükk metalli</i>	LL. wa	<i>rasv</i>
L. ma	<i>nandu / poole, jaoks</i>	MM. wa hã	<i>ma</i>
M. me (ains.), wabzu (kaks.), sãmra (mitm.)	<i>heitma</i>	NN. wabu	<i>buritipalmi vars</i>
N. mi	<i>puit</i>	OO. wada	<i>nokk</i>
O. mo (ains.), ne (kaks.), ai'aba're (mitm.)	<i>minema/tulema</i>	PP. wano	<i>lõhkema, plahvatama</i>
P. mra	<i>näljane</i>	QQ. wapru	<i>veri</i>
Q. mro	<i>naine (abikaasa)</i>	RR. wasi	<i>täht</i>
R. na	<i>ema</i>	SS. wa'õ	<i>ninakaru</i>
S. nhi	<i>liha</i>	TT. wa'ro	<i>soe/kuum</i>
T. nhorõwa	<i>kodu</i>	UU. wa'u	<i>vedelik</i>
U. nho'udu	<i>mehe rind</i>	VV. wĩ (ains.), pã (kaks.), simro (mitm.)	<i>tapma</i>
V. no	<i>vend</i>	WW. zasi	<i>pesa</i>
W. pa	<i>maks</i>	XX. zé	<i>valu/valutama; kibe</i>
X. para	<i>jalg</i>	YY. zu	<i>pulber/jahu</i>
Y. po	<i>lapik</i>	ZZ. 'ra	<i>poeg/tütar</i>
Z. ré	<i>vaik</i>	AAA. 'rã	<i>pea</i>
AA. ta (ains.), rĩ (kaks.), sina (mitm.)	<i>korjama, ära lõikama</i>	BBB. 're	<i>istutama/külvama; muna</i>
		CCC. 'ré	<i>kuiv</i>
		DDD. 'rê	<i>papagoi</i>
		EEE. 'rê (ains.), si (kaks.), hu (mitm.)	<i>sööma</i>
		FFF. 'ro	<i>mäda, riknenud</i>

- (b) On antud mõned küsimused ja vastused membengokre keeles, mis pärinevad õpiku dialoogidest (on tehtud vaid pisimuudatusi). Pange tähele, et küsimused Q–T ja nende vastused moodustavad ühe dialoogi:

A.	Jām ne ga tē?	1.	Kati. Ikīnh.
B.	Djām ngô `yr ne ga tē?	2.	Ãã, ngà `yr ne ba tē.
C.	Djām ngà `yr ne ga tē?	3.	Ãã, imã tep kīnh.
D.	Djām amã tep kīnh?	4.	Kati. Ije tep krēn kêt rã`ã.
E.	Djām amã prām?	5.	Para kam ne ba bôx.
F.	Djām angryk?	6.	Kati. Inhūrkwã `yr ne ba tē.
G.	Djām amex?	7.	Kubē ne bôx.
H.	Mỳj ne akra krēn o nhỹ?	8.	Ãã, imã prām.
I.	Djām kēn ne ja?	9.	Ngôkôn ne ja.
J.	Nhãr anã?	10.	Kwỳr kadjy ne ba pur mã tē.
K.	Nhỹm ne bôx?	11.	Ikra kanê kam ne ba ikaprĩre.
L.	Djām arỳm ne ga tep krē?	12.	Tep ne ikra krēn o nhỹ. Djām amã tep kīnh?
M.	Mỳj kadjy ne ga pur mã tē?	13.	Pur mã ne ba tē.
N.	Mỳj myt kam ne ga bôx?	14.	Inã ne pur mã tē.
O.	Nhỹm nhõ kax ne wa?	15.	Ikra kadjy ne ba pidjỳ `yr tē nhỹm arỳm kãjbê mex.
P.	Mỳj ne ja?	16.	Kati. Ikanê.
Q.	Djām akaprĩre?	17.	Kangro kam mẽ kak kam kanê.
R.	Mỳkam akaprĩre?	18.	Ãã, ikaprĩre.
S.	Mỳj kanê?	19.	Inhõ kax ne ja.
T.	Djām arỳm ne ga akra nhõ pidjỳ `yr tē?	20.	Kati. Pĩ ne wa.

1. Ühendage küsimused ja nende vastused.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T

2. Tõlkige nii palju lauseid, kui oskate eesti keelde.

Et kergendada teie ülesannet, on antud ka mõned sõnad krinkati keeles (c = qu = eesti keele k):

krinkati keel		ẽhmpa	maks
caj	korvi liik	ẽhmpej	hea
caprẽehre	kurb	ẽhmpoht	kael
caxiire	vãike tãht	ẽhnto	siln
caxỳt jẽeh	puuvill	ẽh`quẽhn	meeldima
cohcuj	ahv	jaahi	pesa
cohpẽ	barbar, mitteindiaanlane	para`cỳm	videviku ajal
cryht	tũkk kõvapuud	puj	saabuma
cu`cõn	pudelkõrvits	pyht	pãike, pãev
cwyr	maniokk	ry`my	juba
cỳjpi	vaikne, õrn	xỳ	valutama

(c) Tõlkige eesti keelde:

membengokre keel

1. **Nhým ne kukôj pa?**
2. **Nhým ne ngôkôn rē?**
3. **Aje kukôj bīn kêt rā'ā.**
4. **Djām arým ne aprõ kadjät kre?**
5. **Wakõ ne krwýdy kêt, krē ne krwýdy.**

krinkati keel

6. **cohhyh**
7. **cupre**
8. **pohr**
9. **xy**

(d) Tõlkige šavante keelde:

krinkati keel

10. **ēh'tyhç surnud**
11. **ēhncuu tãi**

⚠ Membengokre keel kuulub žee haru põhjarühma. Seda räägib umbes 10 000 inimest, kes kuuluvad kajapo ja šikrini rahvarühma, Pará ja Mato Grosso osariikides Brasiilias.

Krinkati keel, timbira makrokeele variant, kuulub samuti žee haru põhjarühma. Seda räägib umbes 1 000 inimest Maranhão osariigis Brasiilias.

Šavante keel kuulub žee haru keskrühma. Seda räägib umbes 15 000 inimest Mato Grosso osariigis Brasiilias.

â, à, é, ê, ô, y ja **ỳ** on täishäälikud. **'** on kaashäälik (nn larüngaalklusiil ehk kõrisulghäälik, võrukeelne *q*), **dj** $\approx$ *dž*, **j** = eesti keele *j*, **ng** = *n* eesti sõnas *kang*, **nh** $\approx$ *nj* sõnas *konjak*, **x** $\approx$ *tš* eestikeelses sõnas *tšello*. Märk $\sim$ näitab, et tääskäälik hääldatakse nasaliseeritult.

- *annatto*: põõsas, mille seemnetest valmistatakse punast värvainet.
- *nandu*: jaanalinnutaoline lind.
- *ninakaru*: pesukarulaste hulka kuuluv imetaja.

—Andrei Nikulin